

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Гончаренко Ганни Анатоліївни на дисертацію Танчик Каміли Анатоліївни «Використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Повномасштабна воєнна агресія російської федерації проти України зумовила трансформацію інформаційного простору. У сучасних умовах медіа, як традиційні, так і цифрові, набули статусу невід'ємного елементу суспільного життя, виступаючи джерелом оперативної інформації, каналом комунікації та середовищем фіксації суспільно значущих подій. У зв'язку з цим вони дедалі частіше акумулюють відомості, які можуть мати доказове, орієнтовне або тактичне значення для органів досудового розслідування.

Особливої актуальності тема набуває в умовах воєнного стану в Україні, коли значна частина кримінальних правопорушень пов'язана з колабораційною діяльністю, воєнними злочинами, незаконним обігом зброї, шахрайством, кіберзлочинністю, дезінформаційними кампаніями та іншими загрозами, що активно проявляються саме у медіапросторі. У багатьох випадках публікації у соціальних мережах, месенджерах, новинних ресурсах або відеохостингах стають первинним джерелом інформації про подію кримінального правопорушення, осіб, причетних до нього, місце, час, спосіб вчинення чи наслідки протиправної діяльності.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що чинне законодавство та наукові підходи ще не повною мірою адаптовані до нових реалій використання медіа у кримінальному провадженні. Потребують додаткового опрацювання питання процесуального статусу медіаматеріалів, порядку їх фіксації, перевірки достовірності, використання як джерела доказової інформації, а також забезпечення балансу між інтересами слідства і правами людини.

Крім того, тема має суттєве прикладне значення для вдосконалення діяльності слідчих, дізнавачів, прокурорів та оперативних підрозділів, оскільки використання можливостей медіа сприяє оперативному виявленню латентних кримінальних правопорушень, встановленню свідків, пошуку підозрюваних, формуванню слідчих версій та підвищенню ефективності розслідування загалом.

Вказані та інші обставини засвідчують актуальність обраної здобувачкою теми дисертації.

Актуальність обраної теми дослідження додатково аргументується тим, що обрана тема дослідження пов'язана із **науковими програмами, планами, темами**. Зокрема, дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 р. № 326), а також Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 листопада 2020 р., протокол № 23) та 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 30 грудня 2024 р., протокол № 25).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 31 жовтня 2023 року (протокол № 22) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 1198, 2023 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення поставленої мети з точки зору методології, дисертаційне дослідження Танчик К.А. базується на основі діалектичного підходу з використанням широкого спектру як загальнонаукових, такі і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Визначені здобувачкою у дисертації методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, з доволі коректним підходом, що забезпечило належний рівень повноти, об'єктивності та достовірності результатів наукового пошуку.

Дисертантка у роботі використала належні емпіричні джерела, якими є результати вивчення 58 кримінальних проваджень, до роботи за якими на стадії досудового розслідування залучалися медіа; зведені дані анкетування 155 слідчих, 65 прокурорів в містах Дніпро, Київ, Одеса, Львів; 110 представників різних засобів поширення масової інформації; аналітичні звіти та узагальнення Національної поліції, Офісу Генерального прокурора; матеріали преси, радіо, телебачення, журналістських розслідувань, інтернет-сайтів, веб-порталів, соціальних мереж, блогів, месенджерів, відеохостингів, стримінгових сервісів тощо, а також результати багаторічного вивчення криміналістичної практики.

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дисертаційного дослідження К. А. Танчик характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що представлена дисертаційна робота є однією із перших монографічних досліджень, у якій

запропоновано методологічні основи використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень з урахуванням сучасного стану законодавства, практики діяльності органів кримінальної юстиції й зарубіжного досвіду, зокрема:

вперше:

– розроблено тактичні прийоми подолання протидії під час розслідування кримінальних правопорушень із використанням можливостей медіа шляхом: переконання як інструменту цілеспрямованого інформаційного впливу, спрямованого на стимулювання добровільного надання криміналістично значущої інформації; використання психологічних методів як інформаційний спосіб корекції поведінкових рішень, спрямований на переконання та прийняття рішень в інтересах кримінального провадження; дезінформації – тактичного засобу нейтралізації інформаційних атак шляхом подання неправдивої, спотвореної інформації;

– запропоновано напрями використання можливостей медіа для виявлення кримінальних правопорушень, що включають: (а) розміщення в медіа інформації, що спонукає громадян повідомляти про вчинені кримінальні правопорушення, підготовку до їх вчинення або інші протиправні дії окремих осіб; (б) аналіз і вивчення матеріалів, уже опублікованих, з метою встановлення фактів про підготовку або вчинення кримінального правопорушення; (в) цільовий моніторинг медіапростору, що використовується суб'єктами протиправної діяльності як знаряддя або середовище вчинення кримінально протиправних дій, у тому числі на стадії підготовки кримінального правопорушення, забезпечення його маскування, пошуку потенційних потерпілих чи співучасників, координації протиправної діяльності або створення умов для вчинення інших кримінальних правопорушень;

удосконалено:

– наукові основи використання можливостей медіа під час розслідування кримінальних правопорушень, що базуються на положеннях криміналістичної тактики й критеріях допустимості доказів та передбачають

комплексне застосування медіа-ресурсів у процесі виявлення кримінальних правопорушень, проведення слідчих (розшукових) дій, здійснення профілактичної діяльності суб'єктами сторони обвинувачення і подолання протидії досудовому розслідуванню;

– наукові положення тактичних критеріїв допустимості використання повідомлень медіа під час розслідування кримінальних правопорушень, відповідно до яких такі повідомлення розглядаються як фактичні дані, на які поширюються загальні процесуальні вимоги щодо допустимості доказів, що забезпечує належне й достовірне встановлення наявності або відсутності фактів і обставин, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, з одночасним урахуванням об'єктивного існування дифамації у кримінальному процесі як чинника, що зумовлює необхідність запобігання дискредитації особи та порушенню принципу презумпції невинуватості;

– криміналістичні рекомендації щодо використання слідчим інформації, отриманої в ході медіарозслідувань з опублікованих матеріалів, від журналістів та інших учасників розслідування, а також із відповідних документів, що дозволяє ефективно збирати та перевіряти дані про ознаки та обставини вчинення кримінального правопорушення, встановлювати осіб, причетних до кримінального правопорушення, свідків і очевидців, проводити розшук безвісти зниклих та ідентифікацію невпізнаних трупів, визначати місцезнаходження розшукуваних осіб, предметів та документів, які можуть стати речовими доказами, розшукувати викрадене майно та встановлювати його власників, а також з'ясовувати інші обставини, що мають значення для розслідування.

Ряд положень *дістали подальшого розвитку*, що розкрито змістовно у дисертаційному дослідженні.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у дев'яти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України

до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, та п'ять – у збірниках тез науково-практичних конференцій.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями К. А. Танчик за темою дослідження слід констатувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та можуть бути використані надалі у:

– *освітньому процесі* – для підготовки підручників, лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань та дидактичних матеріалів з курсів криміналістики, кримінального процесу, а також під час проведення занять (тренінгів) з відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальністю за спеціальністю 08 «Право», у системі підвищення кваліфікації працівників органів МВС і Національної поліції України (акт Національної академії внутрішніх справ від 28 січня 2025 року № 18-оп);

– *науково-дослідній роботі* – для подальшого дослідження проблем та розроблення криміналістичних положень і рекомендацій з питань використання можливостей медіа під час розслідування кримінальних правопорушень (акт Національної академії внутрішніх справ від 02 січня 2026 р. № 4-нд).

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи К. А. Танчик відповідає встановленим вимогам. Вона структурована і складається з анотації (українською та англійською мовами), переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (295 найменувань на 30 сторінках) та чотирьох додатків на 17 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 261 сторінка, із них основний текст дисертації – 199 сторінок.

Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем дисертації згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкрито мету і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє чіткості та цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані в тексті поданої праці.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена державною та англійською мовами.

У *вступі* визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, наведено актуальність обраної теми та відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження та ін.

У *першому розділі* дисертації **«Теоретико-правові засади використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень»** досліджується стан наукової розробленості проблем використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень (підрозділ 1.1), та формується правова основа діяльності медіа (підрозділ 1.2), а також здійснюється глибокий аналіз зарубіжного досвіду, а саме європейської практики використання цифрової інформації медіа у кримінальному провадженні, що дозволяє виокремити ключові тенденції розвитку правового режиму доказів електронної форми: інституціоналізація їх статусу в межах кримінального процесуального законодавства (Німеччина); утвердження технологічно нейтрального підходу до оцінки та допустимості (Англія, Франція); підвищення вимог до автентичності, цілісності та простежуваності походження медіадоказів (Нідерланди, Швеція); запровадження спеціальних процедур їх збирання, збереження та верифікації; поступова уніфікація національних підходів із міжнародними кримінальними та доказовими стандартами (Німеччина, Франція) (підрозділ 1.3).

У підрозділі 1.1. авторкою здійснено ґрунтовний і системний аналіз наукових підходів до розуміння ролі медіа у кримінальному провадженні. Переконливо обґрунтовано, що медіа в сучасних умовах виступають не лише каналом інформування, а комплексним соціально-правовим інститутом, який одночасно впливає на ефективність розслідування кримінальних правопорушень, формування громадської думки та забезпечення публічного контролю за діяльністю правоохоронних органів. Позитивно оцінюю зосередження уваги авторки до дуалістичної природи медіа: з одного боку – як інструменту сприяння розслідуванню (виявлення доказів, свідків, підозрюваних), а з іншого – як джерела потенційних ризиків (порушення презумпції невинуватості, витік інформації, маніпулятивний вплив). Такий підхід дозволяє об'єктивно оцінити складність досліджуваного явища та підкреслює необхідність пошуку балансу між публічністю і таємницею досудового розслідування.

Важливим здобутком підрозділу є систематизація наукових позицій щодо свободи медіа, їх конституційно-правових гарантій, етичних стандартів журналістської діяльності та кримінально-правового захисту журналістів. Дисертантка аргументовано доводить, що існуюча нормативна база не забезпечує належного рівня врегулювання взаємодії медіа й органів досудового розслідування, що зумовлює наявність прогалин і колізій у правозастосовній практиці. Авторка обґрунтовано підкреслює, що медіа набули статусу ключового джерела фіксації воєнних злочинів та інструменту міжнародного доказування, що значно підвищує їх значення у кримінальному процесі та водночас ускладнює вимоги до правового регулювання їх діяльності.

У підрозділі 1.2. дисертантка формує визначення місця та ролі медіа у системі криміналістичних знань. Досліджується процес трансформації медіа з інструменту масової комунікації у повноцінне джерело доказової інформації та носія слідів кримінальної діяльності. Авторка послідовно простежує генезу розвитку медіа – від друкованих форм до сучасних цифрових платформ, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про

еволюцію їх функціонального призначення та криміналістичного значення. Детальне висвітлення положень національного законодавства, практики ЄСПЛ та новел Закону України «Про медіа» свідчить про належний рівень наукового опрацювання проблеми та дозволяє обґрунтувати правову природу медіа як об'єкта криміналістичного дослідження.

У підрозділу 1.3. проведений аналіз зарубіжного досвіду використання медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень дає підстави стверджувати, що у сучасних правових системах медіа трансформувалися з інструмента інформування суспільства у повноцінний елемент криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів. У більшості демократичних держав сформовано комплексний підхід, який поєднує нормативне регулювання, інституційну інфраструктуру та практичні механізми використання медіаконтенту як джерела доказової інформації. Встановлено, що ключовим чинником ефективного використання медіа у кримінальному провадженні є широта їх законодавчого визначення. Чим повніше медіа, включаючи цифрові та Інтернет-ресурси, інтегровані у правове поле, тим більше можливостей для їх легітимного використання як джерел доказів. Водночас країни ЄС демонструють тенденцію до технологічно нейтрального підходу, за якого визначальним є не носій інформації, а її зміст, автентичність та дотримання процесуальних гарантій під час отримання. Особливе значення у міжнародній практиці має стандартизація роботи з відкритими цифровими джерелами. Використання положень Протоколу Берклі та інших міжнародних рекомендацій забезпечує уніфікований підхід до пошуку, фіксації, перевірки та збереження медіаконтенту, що істотно підвищує його доказову цінність. При цьому ключовими критеріями допустимості виступають законність отримання, забезпечення автентичності, цілісності та простежуваності ланцюга збереження даних.

У другому розділі дисертації **«Організаційно-тактичні основи використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень»** визначаються обставини, які підлягають встановленню під

час розслідування (підрозділ 2.1), наводяться типові слідчі ситуації розслідування та основні напрями їх вирішення (підрозділ 2.2), вивчається планування розслідування у провадженнях досліджуваного виду (підрозділ 2.3).

Позитивно, що за змістом підрозділу 2.1 здобувачка обґрунтовано доводить, що сучасне медіасередовище істотно впливає на механізми досудового розслідування, формування слідчих ситуацій, поведінку учасників процесу та ефективність досягнення завдань кримінального провадження.

Особливої уваги заслуговує прагнення авторки комплексно осмислити місце медіа в системі криміналістичної тактики та запропонувати власне бачення тактико-криміналістичних засад, їх використання при розслідуванні кримінальних правопорушень. Аргументованим видається висновок про те, що медіа в сучасних умовах можуть виступати не лише джерелом доказової чи орієнтуючої інформації, а й інструментом комунікації, засобом протидії дезінформації та фактором тактичного ризику, особливо в умовах збройної агресії проти України. Схвально слід відзначити спробу дисертантки систематизувати засоби тактико-криміналістичного забезпечення використання медіа, віднісши до них тактичні прийоми, комбінації, операції, рішення, моделі та ризику. Такий підхід свідчить про належний рівень наукового узагальнення та прагнення адаптувати класичні положення криміналістики до сучасних інформаційних викликів.

У третьому розділі дисертації «Форми та напрями використання медіа у виявленні, розслідуванні та профілактиці кримінальних правопорушень» розкривається зміст виявлення кримінальних правопорушень за допомогою медіа (підрозділ 3.1), використання можливостей медіа при проведенні слідчих (розшукових) дій (підрозділ 3.2), медіа, як інструмент профілактичної діяльності слідчого (підрозділ 3.3).

За змістом підрозділу 3.1. обґрунтовано, що медіа не можуть розглядатися як самостійний процесуальний привід для початку досудового розслідування, однак, вони мають важливе криміналістичне значення як джерело первинної орієнтуючої інформації, що містить сигнали про можливе

вчинення, підготовку або приховування кримінального правопорушення. Опубліковані в медіапросторі відомості здатні відображати факти, осіб, події та процеси, які з різних причин залишаються поза офіційним реагуванням держави, а відтак можуть бути підставою для подальшої перевірки, формування криміналістичних версій та прийняття відповідних процесуальних рішень.

Встановлено, що використання медіа у сфері виявлення кримінальних правопорушень реалізується через низку взаємопов'язаних функцій: сигнальну, попереджувальну, аналітичну, комунікаційну та мобілізаційну. Через публічні звернення, журналістські розслідування, матеріали соціальних мереж, відеоконтент та інші цифрові джерела правоохоронні органи отримують можливість виявляти латентні кримінальні правопорушення, встановлювати нові епізоди злочинної діяльності, ідентифікувати причетних осіб та залучати громадськість до сприяння правопорядку. Доведено доцільність застосування поетапної моделі пошукової діяльності у медіапросторі, яка охоплює: встановлення криміногенно значущих зон і процесів; ідентифікацію об'єктів та первинних ознак кримінальної протиправності; оцінку результатів перевірки та формування висновку щодо наявності ознак кримінального правопорушення. Такий підхід забезпечує системність роботи з медіаінформацією та підвищує ефективність її практичного використання. Разом із тим дисертантка акцентує увагу на використанні можливостей медіа, що потребує суворого дотримання принципів законності, презумпції невинуватості, пропорційності втручання у права людини та інформаційної безпеки. Особливої актуальності це набуває в умовах збройної агресії проти України, коли зростають ризики дезінформації, інформаційних операцій і маніпулятивного впливу на правоохоронну діяльність.

Висновки, сформульовані дисертанткою, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертація К.А. Танчик відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальні наукові та практичні завдання.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувачки. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію **Танчик Каміли Анатоліївни**, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. Позитивно оцінюючи запропоноване авторкою криміналістичне розуміння медіа (підрозділ 1.2 дисертації, с. 60), слід зазначити, що відповідне положення потребує додаткового пояснення з погляду його прикладного значення для криміналістичної науки та практики досудового розслідування. Зокрема, бажано було б уточнити, чи розглядаються медіа лише як засіб поширення інформації, чи також як самостійний криміналістичний об'єкт, що поєднує ознаки інформаційного середовища, носія доказової інформації, каналу комунікації, чинника впливу на криміногенну ситуацію та інструмента фіксації подій, які мають доказове значення у кримінальному провадженні.

2. Звернення дисертантки до міжнародних стандартів роботи з відкритими цифровими джерелами, зокрема до положень Протоколу Берклі є влучним, проте, слід зазначити, що в роботі бажано було б більш повно розкрити механізм їх практичної імплементації в Україні. Насамперед, потребують уточнення питання процесуального оформлення, перевірки, збереження та оцінки інформації, отриманої з відкритих джерел і медіа, а також співвідношення таких стандартів із чинними положеннями КПК України щодо належності, допустимості та достовірності доказів. Крім того, доцільним було б ширше використати європейський досвід регламентації електронних доказів, зокрема щодо забезпечення їх автентичності, цілісності, простежуваності походження та відтворюваності у кримінальному провадженні.

3. У підрозділі 2.2 дисертації доцільно більш чітко конкретизувати тактичні критерії допустимості використання повідомлень з медіа у кримінальному провадженні, зокрема шляхом розмежування процесуальної допустимості фактичних даних і криміналістичних умов правомірного використання медіаінформації. Окремого поглиблення потребують питання запобігання дифамації, порушенню презумпції невинуватості, а також визначення морально-етичних і правових меж застосування повідомлень медіа як елементів тактичних операцій, у тому числі у формі так званих «пасток».

4. У підрозділі 3.1 доцільно було б більш чітко конкретизувати процесуальний порядок використання медіаповідомлень для виявлення кримінальних правопорушень, оскільки самі по собі такі повідомлення не можуть автоматично розглядатися як привід для початку досудового розслідування. Потребують додаткового пояснення питання їх виявлення уповноваженими особами, належної фіксації, перевірки та подальшого вирішення питання про внесення відомостей до ЄРДР, а також практичний зміст запропонованих стадій пошукової діяльності в медіапросторі.

5. Звертаючи увагу на спробу дисертантки розкрити профілактичну діяльність медіа як складову криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, слід зазначити, що відповідні положення могли б бути посилені шляхом більш детального розкриття механізму реалізації такої діяльності. Зокрема, доцільно було б конкретизувати, у яких саме формах медіа можуть брати участь у встановленні причин і умов вчинення кримінальних правопорушень, організації превентивних інформаційних кампаній, інформуванні державних органів і громадськості, а також у виявленні латентних кримінальних загроз. Окремого пояснення потребує співвідношення профілактичної функції медіа із процесуальними повноваженнями органів досудового розслідування та прокурора, особливо в контексті запропонованих змін до ст. 91 і 291 КПК України.

Такі зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують полеміки й щодо інших положень і висновків дисертантки, яка, очевидно, буде

продовжена під час захисту. Вони носять переважно дискусійний характер і, в цілому, не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

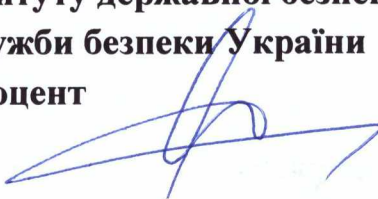
Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація **Танчик Каміли Анатоліївни** на тему «**Використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень**», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем формування теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень.

2. Дисертація **Танчик Каміли Анатоліївни** на тему «**Використання можливостей медіа у розслідуванні кримінальних правопорушень**», є завершеною працею, повністю відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка **Танчик Каміла Анатоліївна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент –
професор спеціальної кафедри №1
Центру захисту національної державності
Навчально-наукового інституту державної безпеки
Національної академії Служби безпеки України
доктор юридичних наук, доцент

М. Фравня, 2026 р.

Ганна ГОНЧАРЕНКО